

УДК 159.922.8:378

ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ СТУДЕНТІВ ІЗ ДИСТАНТНИХ СІМЕЙ, ЯКІ ПРОЖИВАЮТЬ У РІЗНИХ УМОВАХ РОДИННОСТІ ДО УМОВ НАВЧАННЯ У ЗВО

Кулеша Н.П.

Національний університет «Острозька академія»

У статті викладені результати теоретико-методологічного аналізу основних підходів до вивчення психологічної адаптації в зарубіжних та вітчизняних дослідженнях. Визначено компоненти психологічної адаптації, а саме: емоційний, когнітивно-рефлексивний, мотиваційно-вольовий та поведінковий компоненти. У дослідженні викладено кількісний і якісний аналізи результатів експерименту, на основі яких виявлено рівень сформованості психологічної адаптації до умов навчання у ЗВО (закладах вищої освіти). З'ясовано, що характеристики психологічної адаптації студентів із дистантних сімей залежать від умов проживання залежно від ступеня родинності.

Ключові слова: студенти, психологічна адаптація, дистантна сім'я, навчання у ЗВО (заклади вищої освіти), компоненти психологічної адаптації.

Постановка проблеми. Реформування системи вищої освіти та входження України в Європейський освітній простір зумовлює формування нових пріоритетів у навчально-виховному процесі. Водночас відбуваються неабиякі зміни в культурно-освітньому, науково-технічному, соціально-економічному житті, які в свою чергу, призводять до посилення актуальності проблеми адаптаційних ресурсів особистості, у тому числі і проблеми адаптації студентів до навчання у закладах вищої освіти.

Крім зазначеного вище, в умовах сьогодення продовжує зростати трудова міграція, а відтак актуалізується і соціально значуща проблема дистантних сімей, які часто стають основою для створення несприятливого підґрунтя для розвитку та становлення особистості майбутнього студента, а в подальшому – його адаптації до змінених умов та нової діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у вивчення адаптації зробили відомі вітчизняні та зарубіжні вчені (Д. Андреева, Ю. Александровський, Т. Алексеева, Б. Ананьев, Г. Балл, Ф. Березін, Р. Бибріх, О. Борисенко, С. Гапонова, М. Головатий, М. Дьяченко, А. Захарова, Л. Кандибович, В. Кондратова, М. Корольчук, С. Максименко, Л. Мітіна, В. Медведєва, А. Налчаджян, Р. Нізамова, А. Петровський, Т. Проворова, О. Симоненко, Т. Титаренко, Г. Шевандрін, Я. Щеглова та ін.); загальна теорія соціально-психологічної адаптації розроблялася Л. Виготським, О. Лазурським, Ж. Піаже, Д. Клаузен, Дж. Морено, Г. Гартман, З. Фрейд та ін. Сутність адаптації, її критерії, види, умови та чинники висвітлено у роботах Т. Алексеевої, Н. Жигайло, І. Бондаренко, В. Семиченко, А. Федоренко, М. Томчука та ін. Проблеми соціально-психологічної адаптації інвалідів з вадами зору до навчання у ЗВО вивчалися Т. Гребенюк, особливості психомоторної активності студентів у процесі адаптації до навчання – С. Кондратюк.

Дослідження дистантних сімей є не менш актуальним. Окремим аспектам даної проблеми присвячені роботи О. Пенішкевич (запропоновано типологію дистантних сімей); Н. Гордієнко, Н. Куб'як (розглянуто дистантну сім'ю як об'єкт соціально-педагогічної роботи); Т. Дорошок,

Л. Ковальчук (проаналізовано зміни у поведінці дітей із сімей трудових мігрантів); О. Двіжони (досліджено вплив дистантних сімей на емоційно-почуттєву сферу молодших школярів).

У сучасній науковій літературі поняття дистантної сім'ї як сім'ї, члени якої тривалий час із різних причин проживають на відстані один від одного, визначали Я. Гошовський, Ф. Мустаєва, В. Торохтій, І. Трубавіна та інші.

Серед іноземних дослідників, чиї праці пов'язані із сімейною проблематикою українських трудових мігрантів, варто відзначити Ф. Віанелло, Б. Хайдінгер, М. Свайнер, М. Кіндлер (M. Kindler), Е. Кемпінську (E. Kempinska), А. Гурни (A. Gurny) та Дж. Дікінсон (J. Dickinson).

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Разом з тим, не вивченими лишаються питання впливу особливостей функціонування дистантних сімей на процес адаптації студентів до умов навчання у ЗВО. У нашому дослідженні беруться до уваги сім'ї трудових мігрантів – заробітчани, що сезонно чи по кілька років поспіль перебувають на відстані і відносяться до категорії дистантних сімей.

Мета статті полягає у визначенні психологічної адаптації студентів із дистантних сімей, які проживають у різних умовах родинності.

Методи дослідження. Одним із завдань нашого дослідження було емпірично вивчити психологічні особливості студентів із дистантних сімей, які проживають у різних умовах родинності. Емпіричне дослідження проводилося на базі Національного університету «Острозька академія». У ході експерименту взяло участь 106 студентів (93 жіночої та 13 чоловічої статі) з дистантних сімей віком 16-18 років.

За допомогою анкети ми змогли виділити три групи студентів: I група – студенти із дистантних сімей, які проживають з дідусем та бабусею, II група – студенти із дистантних сімей, які проживають з одним із батьків, III група – студенти із дистантних сімей, які проживають з родичами (дядьком та тіткою). Студентів із дистантної сім'ї, які проживають у прийомній чи в опікунській сім'ї в нашому дослідженні не було виявлено.

За результатами анкетування було визначено умови проживання студентів залежно від ступеня родинності: 32,1% студентів проживають з дідом та бабцею, 57,5% – з одним із батьків і 10,4% студентів проживають з дядьком та тіткою.

Виклад основного матеріалу. Особливості соціально-економічної ситуації в Україні призвели до кризи сучасної сім'ї. Необхідність фінансового забезпечення функціонування сім'ї, створення умов для одержання належної освіти, надання з боку батьків переваги платним послугам, з одного боку, та неможливість забезпечити сімейні потреби в країні – з іншого, вимагають від батьків пошуку роботи з належною оплатою за межами країни, що спричиняє до до загострення проблеми збільшення дистантних сімей [2; 3].

Т. Дорошок, Л. Ковальчук виділяють такі види дистантних сімей:

1. За проживанням (спільним, роздільним):
  - сім'ї, у яких один із батьків перебуває на заробітках за межами України протягом тривалого часу (більше 1-3 років);
  - сім'ї, у яких батьки (обидва) перебувають на заробітках за межами України протягом тривалого часу (більше 1-3 років);
  - сім'ї, де батьки працюють за вахтовим методом (нафтовики, газовики та ін.);
  - сім'ї, у яких батьки періодично певний час відсутні (військові, моряки, артисти, спортсмени та ін.);
  - сім'ї, у яких діти народжені поза шлюбом та батьки ніколи разом не проживали;
  - сім'ї з громадян різних держав, у якій дитина проживає періодично з одним із батьків;
  - розлучені сім'ї, у яких дитина постійно проживає з одним із батьків.
- 1) За якістю сімейних стосунків:
  - благополучні та неблагополучні;
  - конфліктна, безконфліктна;
- 2) За проживанням у ступені родинності:
  - сім'ї, у яких дитина проживає з одним із батьків;
  - сім'ї, у яких дитина проживає з родичами;
  - прийомна сім'я;
  - опікунська сім'я [7; 9; 10].

На основі результатів аналізу теоретичних та експериментальних досліджень, що особливості психологічної адаптації студентів із дистантних сімей, які проживають у різних умовах за ступенем родинності до навчання є не з'ясованими. Тому одним із завдань нашого дослідження було з'ясувати особливості психологічної адаптації студентів із дистантних сімей, які проживають у різних умовах за ступенем родинності. Варто зазначити, що попри наявність чималої кількості досліджень з проблеми «адаптації», «психологічної адаптації», не розв'язаним залишається питання про структуру психологічної адаптації. Ми «психологічну адаптацію» розглядаємо, як досягнення стану психологічного комфорту шляхом оптимального врахування особистістю умов навколишнього середовища та власних індивідуально-психологічних характеристик.

Актуальним є аналіз вивчення структурних компонентів психологічної адаптації. Так, Л. До-

линська зазначає такі компоненти психологічної адаптації як: емоційний, поведінковий, когнітивний, мотиваційний та рефлексивний [1].

К. Скобелева виділяє наступні компоненти психологічної адаптації: емоційний, мотиваційний і поведінковий. Емоційний компонент проявляється в позитивному емоційному ставленні до себе як до особистості, прагненні до досягнення реальних цілей, відсутності ситуативної та особистісної тривожності, позитивному ставленні до колективу, в бажанні працювати з членами свого колективу. Мотиваційний компонент включає в себе наявність стійкої внутрішньої мотивації, орієнтацію на розвиток і результат у своїй професійній діяльності. Поведінковий компонент виражається в наявності стійко сформованого стилю поведінки особистості, в основі якого лежить принцип активної взаємодії у соціумі [5; 6].

Опираючись на існуючі дослідження цього питання, ми виокремимо наступні компоненти психологічної адаптації: емоційний, когнітивно-рефлексивний, мотиваційно-вольовий та поведінковий.

За результатами проведеного дослідження на основі методики В. Гербачевського «Оцінка рівня домагань» було виявлено, що у 32,6% студентів із дистантних сімей, які проживають з дідом та бабцею, наявний високий рівень пізнавальної мотивації, середній рівень – для 50,4%, низький рівень – для 17%. Серед студентів, які проживають з одним із батьків, високий рівень пізнавальної мотивації виявлено у 39,2% досліджуваних, середній рівень – у 46,7%, низький рівень у 14,1% досліджуваних. У студентів, які проживають з родичами (дядьком та тіткою) пізнавальна мотивація розвинута на високому рівні у 19,5% досліджуваних, на середньому рівні – у 54,1%, на низькому – у 34,6% студентів. Дані показники пізнавальної мотивації свідчать про переважання у студентів у всіх трьох групах середнього рівня пізнавальної мотивації (дієвість мотивів здобуття знань та оволодіння професією). Проте, найбільший відсоток студентів з високим рівнем пізнавальної мотивації виявлено у групі, які проживають з родичами (тіткою чи дядьком). На нашу думку, така ситуація в даній групі зумовлена якістю міжособистісних стосунків із своїми дядьком та тіткою. Як зазначає І. Дубравіна, у більшості випадків відносини характеризуються високим рівнем поваги, приятним та позитивним ставленням один до одного. Стосунки між племінником/племінницею, з одного боку, та дядьком/тіткою – з іншого боку, мають такий характер через те, що досвід їхніх взаємовідносин не містить негативних моментів (побутових конфліктів) [8; 11]. Такий досвід стосунків створює позитивне підґрунтя для кращої пізнавальної мотивації.

Аналіз отриманих даних за методикою А. Реана «Мотивація успіху та боязні невдач» у розрізі проживання у різному ступені родинності показав, що у студентів із дистантних сімей переважає низький та середній показник мотивації на успіх.

Проте, отримані результати є свідченням того, що процес проживання студентів із дис-

тантних сімей в різних умовах залежно від ступеня родинності суттєво впливає на рівень мотивації успіху. Зазначимо, що порівняно до цього вищий рівень мотивації досягнення зафіксовано у 21,6% студентів, які проживають з дідом та бабцею. Для високого рівня мотивації досягнення успіху характерне глибоке усвідомлення залежності свого професійного успіху від самопізнання, самоконтролю й самовдосконалення. Це сприяє зростанню потреби саморозвитку, цілеспрямованій поведінці й активізації зусиль, спрямованих на досягнення бажаного результату, а також сприяє формуванню надихаючих переконань, віри в самого себе, підвищенню самооцінки й здатності самопрограмування на успіх. Для таких студентів характерна наявність сили волі, самовладання, самоконтролю й відповідальності за свої дії, що неодмінно підвищує їхню успішність при вирішенні пізнавальних і професійних завдань. Це свідчить про те, що дідусь та бабуся надають для студентів рішучості в діях та вчинках, впевненості у власних силах.

Студенти, які проживають з одним із батьків, мають середній рівень мотивації, що свідчить про те, що відсутність одного з батьків не дає впевненості в своїх діях, вчинках.

Середній рівень мотивації досягнення успіху зафіксовано у студентів, які проживають з родичами. Вони характеризуються тим, що особистісні мотиви сприймаються через усвідомлення «треба». Це свідчить про те, що родичі є значимі люди в житті студента, які б надавали віри в самого себе, підвищенню самооцінки й здатності самопрограмування на успіх.

За методикою діагностики рівня суб'єктивного контролю у більшості досліджуваних виявлено низький рівень інтернальності у всіх сферах; зокрема за шкалою загальної інтернальності виявлено низький рівень у студентів із дистантних сімей, які проживають з дідом та бабцею ($\bar{x}=47,04$); у досліджуваних, які проживають з одним із батьків ($\bar{x}=46,22$) та у досліджуваних, які проживають з родичами (дядьком та тіткою) показник за цією шкалою ($\bar{x}=48,17$). Ці результати свідчать про нездатність таких студентів брати на себе відповідальність за значущі події, контролювати їх перебіг, вбачати в собі причини того, що відбувається у житті. Наслідком сформованого екстернального типу контролю є підвищена тривожність, стурбованість, відчуття безпорадності й неможливості впливу на будь-які ситуації, у тому числі в навчальній діяльності.

Аналізуючи результати дослідження на основі опитувальника діагностики рефлексії А. Карпова, зазначимо, що у студентів із дистантних сімей, які проживають з дідом та бабцею, високий рівень рефлексії виявлено у 42,5% досліджуваних, середній рівень – у 35,2%, низький – у 22,3% студентів. У студентів, які проживають з одним із батьків, високий рівень рефлексії відзначено у 20,4% досліджуваних, середній рівень – у 47,3%, низький – у 32,3%. У студентів, які проживають із дядьком та тіткою, високий рівень рефлексії виявлено у 22,1%, середній рівень – у 51,7%, низький – у 26,2%.

Отже, встановлено, що в групі студентів, які проживають з дідом та бабцею, переважає високий рівень рефлексії (38,5%); серед студентів, які проживають з одним із батьків – переважає низький рівень рефлексії (47,3%), також середній рівень рефлексії у студентів, які проживають з дядьком та тіткою (51,7%). Отже, результати свідчать про те, що студенти, які проживають із дідом та бабцею, відчувають себе в безпеці, спокої всередині сім'ї, відчувають значущість своєї особистості.

Дослідивши емоційні стани за допомогою методики «Самооцінка емоційних станів» А. Уессмана та Д. Рікса, встановлено, що за шкалою «спокій – тривога» найвищі показники мають усі групи студентів, незалежно від умов проживання за ступенем родинності.

За шкалою «спокій – тривога» дві групи мають низький рівень, а саме: 59,1% студентів, які проживають з родичами, 33% студентів, які проживають з одним із батьків і високий рівень 46,1% студентів, які проживають з дідом та бабцею.

За шкалою «енергійність – втома» переважає більшість осіб з двох груп мають низький рівень, а саме: 60% студентів, які проживають з одним із батьків, 42% студентів, які проживають з родичами і високий рівень мають 60% студентів, які проживають з дідом та бабцею.

Результати за шкалою «піднесеність – пригніченість» показують, що студенти з дистантних сімей усіх груп переважно почуваються сумними (40,5%, 45,9% і 44,1% відповідно).

За шкалою «впевненість у собі – безпорадність» у студентів, які проживають з одним із батьків, а також з родичами, переважає низький рівень (46,2% і 50,8% відповідно). Однак, показники за шкалою «впевненість у собі – безпорадність» є досить високими у 52,4% студентів із дистантних сімей, які проживають з дідусем та бабцею. Ці результати свідчать про те, що саме дід та бабуся надають студентам стану комфортності в сім'ї, захищеності, рішучості тощо.

Підрозрахувавши індивідуальні сумарні (за чотирма шкалами) оцінки емоційного стану, ми отримали такі показники: у студентів із дистантних сімей, які проживають з дідом та бабцею, високий рівень самооцінки становить 42,1%; у студентів, які проживають з одним із батьків, зафіксовано середній рівень у 48,2% досліджуваних; у студентів, які проживають з родичами, середній рівень самооцінки відзначено у 53,2% досліджуваних. Останні показники вказують на те, що відсутність емоційного контакту з батьками іноді призводить до внутрішнього протесту проти розлучення з ними, який може проявлятися в самооцінці.

Також в межах емоційного компонента ми досліджували рівень тривожності Спілбергера-Ханіна. Було виявлено, що в групі студентів, які проживають з дідом та бабцею, переважає низький та середній рівень реактивної та особистісної тривожності (40,2% і 38,2% відповідно); у студентів, які проживають з одним із батьків – 50,3% і 52,6% та 47,5% і 51,4% студентів, які проживають із дядьком або тіткою, мають високі показники по реактивній та осо-

бистісній тривожності. Це свідчить про те, що через відсутність батьків чи одного з батьків у студентів виникають хвилювання за їх долю, неспокій, самотність, страх, невпевненість у собі, надмірні прояви самоствердитися, що призводить до зростання рівня тривожності.

Отже, нами було виявлено високий показник тривожності у двох групах студентів із дистантної сім'ї, які проживають із дядьком або тіткою та які проживають з одним із батьків. Ці результати говорять про невпевненість студентів у собі, велике хвилювання, особливо в ситуаціях екстремального стану. Однак, хочемо зазначити, що все ж у групі студентів, які проживають з дідом та бабцею, переважає низький рівень реактивної тривожності – 40,2% та середній рівень особистісної тривожності – 51,2%. Природно, студент потребує тісного емоційного контакту з батьками, відсутність якого створює незадоволеність життєво важливої потреби в любові, однак дані вказують на те, що досвід бабусі і дідуся додає студентові упевненості в собі, відчуття захищеності, спокою тощо.

Дані дослідження за опитувальником К. Томаса щодо схильності до конфліктної поведінки показали, що серед студентів, які проживають з дідом та бабцею, стиль «суперництво» виявлено у 14,8%, «співпраця» – у 27,4%, «компроміс» – у 29%, «уникнення» – у 12,4%, «приспосовування» – у 16,5%. У студентів із дистантних сімей, які проживають з одним із батьків, стратегія «суперництва» характерна для 28,2%, «співпраця» характерна для 14,6%, «компроміс» – для 26,9%, «уникнення» – для 14,1%, «приспосовування» – для 16,2% студентів. Серед студентів, які проживають з родичами (дядьком та тіткою), «суперництво» характерне для 24,7%, «співпраця» – для 28,3%, «компроміс» – для 20,1%, «уникнення» – для 10,7%, «приспосовування» – для 16,2% досліджуваних.

Отримані результати показують, що така поведінка як «суперництво» та «компроміс» переважає в групі студентів, які проживають з одним із батьків, а от в групі студентів, які проживають із дідом та бабцею, а також у групі студентів, які проживають з родичами (дядьком та тіткою) переважає така поведінка як «співпраця» та «компроміс». Ці результати свідчать про те, що за відсутності одного з батьків студенти залишаються без прикладу певної поведінки, тому вони обирають такі форми поведінки як «суперництво» і «компроміс».

Виявлено, що студенти, які проживають з одним із батьків, порівняно більш схильні до суперництва.

Узагальнені результати дослідження особливостей адаптаційного комплексу студентів із дистантних сімей, які проживають у різних умовах залежно від ступеня родинності.

Висновки. Отже, студентам із дистантних сімей, які проживають з дідом та бабцею характерними є високі показники мотиваційно-вольового, когнітивно-рефлексивного, емоційного та поведінкового компонентів:

– високий рівень пізнавальної мотивації (у 32,6% студентів);

– високий рівень мотивації успіху (у 21,6% студентів);

– високий рівень суб'єктивного контролю за шкалою «загальна інтернальність» ($\bar{x}=47,04$);

– високий рівень рефлексії (у 42,5% студентів);

– високі показники за шкалами: «спокій» (у 46,1% студентів), «енергійність» (у 60% студентів), «піднесеність» (у 44,2% студентів), «впевненість» (у 52,4% студентів);

– високий рівень самооцінки (у 42,1% студентів);

– виявлені такі форми поведінки, як «компроміс» та «співпраця» (у 29% і 27,4% студентів відповідно).

Студентам із дистантних сімей, які проживають з одним із батьків, характерним є середні показники мотиваційно-вольового та когнітивно-рефлексивного компонентів та низькі показники емоційного та поведінкового компонентів:

– середній рівень пізнавальної мотивації (у 54,1% студентів);

– середній рівень мотивації успіху (у 60,9% студентів);

– середній рівень суб'єктивного контролю за шкалою «загальна інтернальність» ($\bar{x}=46,22$);

– середній рівень рефлексії (у 47,3% студентів);

– низькі показники за шкалами: «тривога» (у 33% студентів), «втома» (у 60% студентів), «безпорадність» (у 46,2% студентів);

– середній рівень самооцінки (у 48,2% студентів);

– високий рівень реактивної та особистісної тривожності (у 50,3% і 52,6% студентів відповідно);

– переважання таких форм поведінки як «суперництво» (28,2%) і «компроміс» (26,9%).

Студентам із дистантних сімей, які проживають з родичами (дядьком та тіткою), характерним є середні показники мотиваційно-вольового, когнітивно-рефлексивного та поведінкового компонентів, низькі показники емоційного компоненту:

– середній рівень пізнавальної мотивації (у 46,7% студентів);

– середній рівень мотивації успіху (у 50,4% студентів);

– високий рівень суб'єктивного контролю за шкалою «загальна інтернальність» ($\bar{x}=48,17$);

– середній рівень рефлексії (у 51,7% студентів);

– низькі показники за шкалами «тривога» (у 59,1% студентів), «втома» (у 42% студентів), «пригніченість» (у 44,1% студентів), «безпорадність» (у 50,8% студентів);

– середній рівень самооцінки (у 53,2% студентів);

– високий рівень реактивної та особистісної тривожності (у 47,5% і 51,4% студентів відповідно);

– переважання таких форм поведінки як «співпраця» (28,3%), «суперництво» (24,7%), а також «компроміс» (20,1%).

Пропозиції. Отже, результати дослідження особливостей психологічної адаптації студентів із дистантних сімей, які проживають у різних умовах за ступенем родинності, можуть використовуватись у практиці психологічного супроводу студентів із дистантних сімей.

Список літератури:

1. Бохонкова Ю. Деякі методологічні аспекти аналізу закономірностей адаптації студентів-першокурсників до умов навчальних закладів / Ю. Бохонкова // Освіта на Ліванщині. – 2006. – № 1. – С. 15–18.
2. Гордієнко Н.В., Ізотова А.Ю. Соціально-педагогічні засади профілактики деформацій у соціалізації дітей з сімей трудових мігрантів / Н.В. Гордієнко, А.Ю. Ізотова // Вісник Черкаського університету. Серія Педагогічні науки. – Черкаси, 2008. – Випуск 123. – 168 с.
3. Гордієнко Н.В. Сучасна українська дистантна сім'я як об'єкт соціально-педагогічної роботи / Н.В. Гордієнко // Науковий вісник Чернівецького університету. Вип. 263. Педагогіка та психологія. – Чернівці: Рута, 2005. – С. 57–61.
4. Жигайло Н.І. Психолого-педагогічні основи професійної адаптації майбутніх фахівців : монографія / Н.І. Жигайло; [за ред. Г.П. Васяновича]. – Львів: Сполом, 2008. – 464 с.
5. Казміренко В.П. Програма дослідження психолого-соціальних чинників адаптації молодого людини до навчання у ВНЗ та майбутньої професії / В.П. Казміренко // Практична психологія та соціальна робота / [ред. кол. О.В. Губенко (гол. ред.), В.В. Андрієвська, В.М. Бебик, О.В. Беца і др.]. – 2004. – № 6. – С. 76–78.
6. Кондратюк С.В. Особливості психомоторної активності студентів процесі адаптації до навчання: дис. к. психол. наук : 19.00.07 / Кондратюк Світлана Миколаївна. – Кам'янець-Подільський, 2013. – 249 с.
7. Пенішкевич Д. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до роботи з дистантними сім'ями / Д. Пенішкевич // Науковий вісник Чернівецького університету. – 2005. – Вип. 225. Педагогіка та психологія. – С. 92–97.
8. Пенішкевич О. Подолання важковихованості у дітей із дистантних сімей. – К.: Сяйво, 2004. – 520 с.
9. Раєвська Я.М. Особливості емоційної сфери підлітків з дистантних сімей: дис. к. психол. наук : 19.00.05 / Раєвська Яна Миколаївна. – Київ, 2012. – 250 с.
10. Соціально-педагогічна та психологічна робота з дітьми трудових мігрантів: навч.-метод. посібник / За ред. К.Б. Левченко, І.М. Трубавіної, І.І. Цушка. – К.: ФОП «Купріянова», 2007. – 240 с.
11. Трубавіна І.М. Консультування сім'ї. Науково-методичні матеріали. Частина I / І.М. Трубавіна. – К.: ДЦССМ, 2003. – 88 с.

Кулеша Н.П.

Национальный университет «Острожская академия»

ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ АДАПТАЦИЯ СТУДЕНТОВ ИЗ ДИСТАНТНОЙ СЕМЬИ, ПРОЖИВАЮЩИХ В РАЗЛИЧНЫХ УСЛОВИЯХ РОДСТВА К УСЛОВИЯМ ОБУЧЕНИЯ У ЗВО

Аннотация

В статье изложены результаты теоретико-методологического анализа основных подходов к изучению психологической адаптации в зарубежных и отечественных исследованиях. Определены компоненты психологической адаптации, а именно: эмоциональный, когнитивно-рефлексивный, мотивационно-волевой и поведенческий компоненты. В исследовании изложены количественный и качественный анализы результатов эксперимента, на основе которых выявлен уровень сформированности психологической адаптации к условиям обучения у ЗВО (учреждениях высшего образования). Выяснено, что характеристики психологической адаптации студентов с дистантных семей зависят от условий проживания в зависимости от степени родства.

Ключевые слова: студенты, психологическая адаптация, дистантная семья, учеба в ЗВО (заведениях высшего образования), компоненты психологической адаптации.

Kulesha N.P.

National University of Ostroh Academy

PSYCHOLOGICAL ADAPTATION OF STUDENTS WITH FAMILIES DISTANT TO STUDY IN UNIVERSITIES

Summary

The article presents the results of theoretical and methodological analysis of the main approaches to the study of psychological adaptation in foreign and domestic research. The components of psychological adaptation are defined, namely: emotional, cognitive-reflexive, motivational-volitional and behavioral components. The study describes a complex of psycho-diagnostic research methods; quantitative and qualitative analyzes of the results of the experiment are presented, on the basis of which the level of formation of psychological adaptation to the conditions of education. It has been determined that the characteristics of psychological adaptation of students from distant families depend on living conditions depending on the degree of kinship.

Keywords: students, psychological adaptation, distant family, components of psychological adaptation.